

Kahepaiksete vabatahtlik seire

Kahepaiksete vabatahtlik seire on mitteinvasiivne (häirib loomi võimalikult vähe) ja põhineb kahepaiksete jälgimisel sigimisveekogudes ja selle kaldavööndis ning maismaal tehtud juhuvaatlustel (k.a. kevadine ränne ja talvitumiskohtadesse liikumine). Seire eesmärk on kahepaiksete liikide leviku väljaselgitamine Eestis. Kordusvaatlused võimaldavad pikemas perspektiivis jälgida ka kahepaiksete arvukuse muutuste trendi. Vabatahtliku seire vaatluste edastamiseks kasutatakse Loodusvaatluste andmebaasi (LVA) loodusvaatluste äppi (Google Play: <https://play.google.com/store/apps/details?id=ee.elus.lva#details-reviews>, Apple Store: <https://itunes.apple.com/lc/app/loodusvaatluste-nutirakendus/id1034294029?mt=8>) ja sealset kahepaiksete moodulit. Vaatlusi võib sisestada ka Loodusvaatluste andmebaasi veebilehe (<https://lva.keskkonnainfo.ee/>) kaudu.

Kogu kahepaiksete liigirikkuse tuvastamiseks sigimisveekogus on vaja külastada seda kahepaiksete aktiivsuseperioodi jooksul mitu korda (tabel 1). Kui piirduda kahe seirekäiguga, tuleks need rihtida aprilli ja mai teise poole, kusjuures mais võiks kahepaikseid otsida nii päeval kui pärast päikeseloojangut. Kaugemal asuvate sigimisveekogude külastamiseks sobiva aja leidmiseks võiks vaadelda mõnd etalonveekogu kodu juures, et otsustada seire alustamise aeg – veekogude juurde minna hiljemalt nädal pärast esimese kudu või häälitsevate isasloomade täheldamist.

Veekogule lähenetakse vaikselt kahepaikseid kuulates ning võimalusel binokli või fotokaamera abil vaadeldes. Kahepaiksete kudu või munad ja nende ohtrusklass määratakse sigimisveekogu kaldalt vaadeldes. Kui kahepaiksetele sobivat sigimisveekogu on külastatud päikesepaistelise ilmaga iseloomulikul sigimisajal (aprilli lõpust juunini, tabel 1), kuid kahepaikseid pole kohatud, edastatakse vastav info seire koordinaatorile (Ragne Oja, e-mail: ragne.oja@envir.ee) koos vaatluse aja ja koordinaatidega. Sellisel juhul tuleb vaatlusele lisada ka foto sigimisveekogust.

Sigimisveekogudest eemalt võib kahepaikseid kohata kevadest sügiseni, kuid rohkem kevadise rände ajal ning suve lõpus ja sügisel, kui kahepaiksed suunduvad talvitumispaikadesse. Suveõhtutel on suurem lootus kohata kahepaikseid peale pimeduse saabumist taskulambiga otsides.

Võimalusel määratakse kahepaiksed liigi tasemeni, kuid kui see ei ole võimalik, võib esitada vaatlusi ka liigirühma tasemel (tabel 1). Liigirühma tasemel andmeid edastades on oluline lisada juurde ka foto, millel on näha vajalikud määramistunnused.

Vaadeldud kahepaiksete arvu kirjeldatakse ohtrusskaalas:

- kulleste ja moonde läbinud isendite kirjeldamisel: 1 – üksikud ehk 1-3 isendit, 2 – keskmiselt ehk 4-10 isendit, 3 – ohtralt ehk >10 isendit;
- häälitsevate isasloomade kirjeldamisel: 1 – isendeid saab eristada, s.t. häälitsete vahel on pausid, 2 – isendeid saab eristada, kuid häälitsetused kattuvad mõningal määral, 3 – pidev koor;
- kudu ja munade arvu kirjeldamisel: 1 – üksikud ehk 1-3 eraldi kudupalli või -nööri, 2 – keskmiselt ehk 4-10 eraldi kudupalli või -nööri, 3 – ohtralt ehk >10 kudupalli või -nööri, kudu moodustab eraldamatu laama.

Et eristada vabatahtliku seire vaatlusi muudest LVA kaudu edastatavatest vaatlustest, lisatakse märkuste lahtrisse „ohtrus“, samas võib esitada ka muid tähelepanekuid (näiteks sigimisveekogu kinnikasvamise oht vms).

Vaatlusel eristatakse järgmisi registreerimise viise:

- täiskasvanu vees – täiskasvanud sigimisveekogus ja selle kaldavööndis;
- täiskasvanu maal – täiskasvanud isendite juhuvaatlused sigimisveekogust eemal;
- tuvastatud häälituse järgi – kahepaikseid pole näha, on kuulda vaid häälitused;
- jäänused – hukkunud kahepaiksed, kui põhjus teada või aimatav, siis täpsustada märkuste lahtris;
- kullas;
- kudu – nii kudu kui munad;
- noorloom vees – moonde läbinud noorloomad sigimisveekogus ja selle kaldavööndis;
- noorloom maal – noorloomade juhuvaatlused sigimisveekogust eemal.

Kuigi LVA äpi kaudu vaatlust edastades on võimalik kasutada ka täpsustamata valikut “vaatlus”, on see liiga pealiskaudne ja ei anna edasi piisavalt teavet vaatluse kohta, mistõttu palutakse seda vabatahtliku seire raames mitte kasutada.

Tabel 1 Vaatluskäikude aja valik olenevalt liigist ja arengujärgust: h – häälitsevad isasloomad, m – munad ja kudu. Tähtede paigutus näitab kuu lõikes, millal vastavat arengujärku leida võib, kas pigem kuu alguses, lõpus või kogu kuu vältel.

Liigirühm	Liik	aprill	mai	juuni	juuli
Pruunid konnad	Rohukonn	_hh _m	___ m__	___ ___	___ ___
	Rabakonn	_hh _m	h__ m__	___ ___	___ ___
Rohelised konnad	Tiigikonn	___ ___	_hh _m	hhh mmm	___ ___
	Veekonn	___ ___	_hh _m	hhh mmm	___ ___
	Järvekonn	___ ___	_h _m	hhh mmm	___ ___
Kärnkonnad	Harilik kärnkonn	_hh _m	h__ m__	___ ___	___ ___
	Kõre	_hh _mm	hhh mmm	hhh mmm	h__ m__
	Rohekärnkonn	_hh _mm	hhh mmm	___ ___	___ ___
Vesilikud	Mudakonn	__h __m	hhh mmm	___ ___	___ ___
	Tähnikesilik	__m	mmm	mmm	___
	Harivesilik	___	mmm	mmm	___